

دانشگاه الزهرا (س)

دانشکده الهیات و معارف اسلامی

پایان نامه

جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

گرایش فلسفه و کلام اسلامی

عنوان

تبیین مسأله‌ی شر از دیدگاه ملاصدرا و پلان‌تینگا

استاد راهنما

دکتر اعلی‌تورانی

استاد مشاور

دکتر مرضیه صادقی

دانشجو

معصومه عامری

اسفند ۱۳۹۱

کلیه دستاوردهای این تحقیق متعلق به

دانشگاه الزهرا (س) است .

به موجب نامه شماره..... مورخ..... جلسه دفاع از پایان نامه
خانم..... دانشجوی رشته..... دانشکده..... شماره
دانشجویی..... در روز..... مورخ..... تحت
عنوان..... در اتاق..... برگزار گردید.
در پایان هیأت داوران رساله ی دانشجو را با نمره..... و با امتیاز..... مورد
قبول

قرار دادند

.....

قرار ندادند

هیأت داوران:

۱-استاد راهنما

۲-استاد مشاور

۳-داور

۴-داور

امضا نام و نام خانوادگی مدیر گروه

امضا نام و نام خانوادگی رئیس دانشکده

یا نماینده دانشکده در شورای تحصیلات تکمیلی دانشگاه

تقدیم

تقدیم به وجود پر نور حضرت ولی عصر، امام زمان - عجل الله تعالی فرجه الشریف- که آفتاب وجودش روشنایی بخش راه منزل جویان حقیقت است و به شهیدانی که خیر مطلق را شناختند و با دوری از شرور و آلودگی اخلاقی با تمسک به اهل بیت و با امید به رحمت بی- کران الهی، سر و جان خود را تقدیم معبود یکتا کردند.

قدردانی و تشکر

والا ترین و ناب ترین سپاس های خود را به وجود اقدس الهی، خیر مطلق تقدیم می دارم که فرصت بررسی و پژوهش موضوع نوشتار حاضر را عنایت فرمود. باشد که این مکتوب ناچیز بتواند، جوابگوی سؤالی از سؤال خوانندگان باشد و سپاس و درود خود را نثار بزرگ معلم بشریت، حضرت محمد مصطفی - صلی الله علیه و آله وسلم- و اهل بیت گرامیش می کنم که به آدمیان خیر و شر را باز شناساند تا با گزینش خیر، به سعادت حقیقی نائل آیند و نیز از تلاش های بی شائبه ی دست اندرکاران دانشگاه الزهرا (س) که فرصت درس آموزی و پژوهش اینجانب را فراهم آوردند، به ویژه از زحمات بی دریغ استاد و افتخار بزرگ دانشگاه، دکتر اعلی تورانی کمال سپاس و قدر شناسی را دارم که از راهنمایی ها و ژرف اندیشی و نکات ارزنده شان در انجام این پژوهش بهره ها بردم و نیز از سرکار دکتر صادقی که از فیض دانش آموزی از محضرشان در طول دوره و نیز از مشورت دهی و دقت خود در تدوین این نوشتار برخوردارم نمود، در نهایت احترام و فروتنی سپاسگزاری می کنم .

چکیده

ملاصدرا به عنوان یکی از حکیمان متأله در سنت فلسفه ی اسلامی و پلانتینگا به عنوان فیلسوف خداپاور در ساحت تفکر فلسفه ی غربی، هر کدام با مبانی و تئوری های خاصی به تحقیق و تدقیق ژرف درباره ی مسأله ی بسیار مهم شرور پرداخته اند. ملاصدرا با استفاده از مبانی اصالت و خیر بودن وجود، عالم، قادر و حکیم بودن خدا و احسن بودن نظام هستی و راه حل های عدمی بودن شر و تبیین شر ادراکی و مجعول بالعرض بودن شرور و غلبه ی خیرات بر شرور و طرد نگرش انسان گرایی در مسأله ی شر، مشکل شرور را حل می کند. پلانتینگا بر اساس معرفت شناسی اصلاح شده و برخی مبانی الهیاتی و انسان شناسی مسیحی و با استفاده از توصیف جهان ممکن مورد نظر و نسبت میان اختیار انسان و قدرت مطلق خداوند، اثبات می - کند که مسأله ی منطقی شر با وجود خدا تناقض ندارد و همچنین پلانتینگا بر این نکته توافق دارد که قدرت خداوند شامل فرض جی. ال. مکی نمی شود، این دو متفکر در اصل اعتقاد به خدا، عالم، قادر و خیر خواه بودن خدا، مشابهت اما در نوع مواجهه و تفسیر ذاتی و دفاع از عدل الهی و احسن بودن نظام هستی و غلبه ی نگاه منطقی با یکدیگر تفاوت دارند.

کلمات کلیدی: خیر و شر، نظام احسن، دفاع مبتنی بر اختیار، ملاصدرا، پلانتینگا

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
فصل اول : کلیات	
۱-۱. مقدمه	۱
۲-۱. مسأله ی پژوهش.....	۲
۳-۱. پرسش های پژوهش.....	۳
۴-۱. فرضیه های پژوهش.....	۳
۵-۱. اهمیت و هدف تحقیق.....	۴
۶-۱. روش تحقیق و محدودیت های آن.....	۵
۷-۱. پیشینه موضوع.....	۶
۸-۱. معنای لغوی شر.....	۸
۹-۱. معنای اصطلاحی شر.....	۹
۱۰-۱. تبیین ماهیت فلسفی بحث شر.....	۱۲
۱۱-۱. رویکرد های موجود در مسأله شر.....	۱۳
۱-۱۱-۱. رویکرد فلسفی شرور.....	۱۳
۲-۱۱-۱. رویکرد کلام قدیم.....	۱۶
۳-۱۱-۱. رویکرد کلام جدید.....	۱۷

فصل دوم: تبیین مسأله ی شر از دیدگاه ملاصدرا

۱-۲. مبانی ملاصدرا در مسأله ی شر.....	۲۰
---------------------------------------	----

- ۲۱-۱-۲. اصالت وجود..... ۲۱
- ۲۲-۱-۲. خیر بودن وجود..... ۲۲
- ۲۳-۱-۲. قدرت خدا..... ۲۳
- ۲۴-۱-۲. اعتقاد به حکمت الهی ۲۴
- ۲۷-۱-۲. نظام احسن..... ۲۷
- ۳۲-۱-۲. نگرش کلی به عالم هستی ۳۲
- ۳۳-۲. راه حل های ملاصدرا برای حل مسأله ی شر..... ۳۳
- ۳۳-۱-۲-۲. عدمی بودن شر..... ۳۳
- ۳۵-۱-۲-۲. برهان عقلی بر عدمی بودن شرور..... ۳۵
- ۳۸-۱-۲-۲. روش توجیه برخی از موارد وجود شرور..... ۳۸
- ۴۲-۱-۲-۲. تقسیم دوم شرّ بالعرض در کلام ملاصدرا..... ۴۲
- ۴۶-۱-۲-۲. شرّادراکی..... ۴۶
- ۴۸-۲-۲-۲. مجعول بالعرض بودن شرور ۴۸
- ۵۱-۳-۲-۲. غلبه خیرات بر شرور ۵۱
- ۵۵-۴-۲-۲. رفع نگرش انسان گرایی در مسأله ی شر..... ۵۵
- ۵۶-۳-۲. نتایج حاصل از این فصل..... ۵۶

فصل سوم : تبیین مسأله ی شر از دیدگاه پلانتینگا

- ۶۱-۱-۳. مبانی پلانتینگا برای حل مسأله ی شر ۶۱
- ۶۴-۲. راه حل های پلانتینگا برای حل مسأله ی شر ۶۴

- ۶۴.....۱-۲-۳. مفاهیم کلیدی برای فهم جهان های ممکن
- ۶۷.....۲-۲-۳. قضیه ضرورتاً صادق
- ۷۴.....۳-۲-۳. تبیین جهان های ممکن
- ۷۶.....۴-۲-۳. دفاع مبتنی بر اختیار
- ۸۱.....۵-۲-۳. توضیح مفاهیم اشتمال و تنافی برای فهم وضعیت امور کامل
- ۸۲.....۶-۲-۳. مکمل وضعیت امور
- ۸۶.....۷-۲-۳. شرارت فراگیر
- ۸۷.....۳-۳. نتایج حاصل از این فصل

فصل چهارم: مقایسه ی دیدگاه ملاصدرا و پلانتینگا در مسأله ی شر

- ۹۱.....۱-۴. مشابهت های دیدگاه ملاصدرا و پلانتینگا
- ۹۱.....۱-۱-۴. اصل اعتقاد به وجود خدا
- ۹۲.....۲-۱-۴. عالم بودن خدا
- ۹۲.....۳-۱-۴. قادر بودن خدا
- ۹۲.....۴-۱-۴. خیر خواه بودن خدا
- ۹۳.....۲-۴. اختلاف های دیدگاه ملاصدرا و پلانتینگا
- ۹۳.....۱-۲-۴. تفاوت در نوع مواجهه ی ملاصدرا و پلانتینگا با مسأله شر
- ۹۴.....۲-۲-۴. تفاوت تفسیر ذاتی از نظر ملاصدرا و پلانتینگا
- ۹۴.....۳-۲-۴. دفاع ملاصدرا از نظریه عدل الهی و عدم دفاع پلانتینگا در این رابطه
- ۹۵.....۴-۲-۴. غلبه ی نگاه منطقی به مسأله شر از سوی پلانتینگا بر خلاف نظر ملاصدرا

۹۶.....	۴-۲-۵. اعتقاد ملاصدرا به احسن بودن نظام هستی، بر خلاف پلانتینگا.....
۹۶.....	۴-۳. نقد و بررسی دیدگاه پلانتینگا.....
۹۶.....	۴-۳-۱. شرارت فراگیر.....
۹۷.....	۴-۳-۲. نقد تحقق داشتن جهان های ممکن و نه فعلیت آن ها.....
۹۹.....	۴-۴. نقد و بررسی دیدگاه ملاصدرا.....
۱۰۰.....	۴-۵. نتیجه گیری.....
۱۰۱.....	۴-۶. ارائه پیشنهاد.....
۱۰۲.....	فهرست منابع فارسی و عربی.....
۱۰۶.....	فهرست مقالات.....
۱۰۶.....	فهرست منابع انگلیسی.....

فصل اول

کلیات

۱-۱- مقدمه

مسأله‌ی خیر و شر به معنای عام آن، یکی از کهن‌ترین مسائلی است که از دیرباز اندیشه‌ی آدمی را به خود مشغول کرده و زمینه و بستر پیدایش سؤال‌ها و شبهه‌هایی را درباره‌ی خالق جهان هستی به وجود می‌آورد. به طور مثال برای هر انسانی این سؤال مطرح می‌شود که اگر آفریننده‌ی جهان هستی، قادر، خیر خواه و عادل محض است، چگونه اجازه داده است، کجی‌ها و بی‌عدالتی‌ها در عالم رخنه کند؟ و بدین سان بعضی انسان‌ها در دنیا با کامروایی و برخی دیگر با فلاکت و بدبختی روزگار بگذرانند. این موضوع ذهن بشر را بسیار آزار می‌دهد و گاهی اوقات به خاطر کمی‌ایمان، دچار کفرگویی نیز می‌شود؛ بدین جهت این مسأله‌ی کهن که شاید پیشینه‌ی آن به روزهای نخستین حیات بشر بر می‌گردد، یکی از مهمترین مسائل کلامی سنتی در همه‌ی آیین‌های آسمانی مانند اسلام و مسیحیت را تشکیل می‌دهد، اما این مسأله (شرور) در دو سده‌ی اخیر تبدیل به یکی از جنجالی‌ترین مباحث کلام جدید و فلسفه‌ی دین شده و از این رو بر اهمیت و حساسیت بحث در میان موافقان و مخالفان اندیشه‌های دینی افزوده است. این امر که ناظر به بنیادی‌ترین اصل ادیان الهی، یعنی اثبات یا نفی وجود خدا، یا تقیید و تحدید صفات اوست، صحنه‌ی تنازع عالمان دینی و ملحد،

شده است. وجه دیگری که مسأله ی شر را از سایر مسائل فلسفی و کلامی متمایز نموده و بر اهمیت آن می افزاید، فراگیر بودن آن و وجود بعضی شبهات مربوط به شر و عدل و عنایت الهی در میان عامه ی مردم است. معضل شر هنگامی پدید می آید که از یک سو دین باوران، به خدای قادر و عالم مطلق و خیر خواه محض اعتقاد دارند و از سوی دیگر آنان با اموری نظیر بیماری ها، آتشفشان ها، زلزله ها، قتل ها و غارت ها و ... مواجه هستند. در اینجا سؤال مهمی مطرح می شود: آیا خدایی که صاحب قدرت مطلق و خیر محض است و خدایی که هر گونه نقص و ضعف در او محال است، به وجود شر در جهان رضایت می دهد؟ آیا چنین خدایی نمی تواند از بروز این همه شر جلوگیری نماید؟ آیا می توان وجود شرور را دلیلی بر محدودیت صفات عالیّه ی الهی دانست؟ این پرسش ها و پرسش هایی مشابه، صفات الهی از قبیل توحید خالق جهان، عدل الهی، رحمت و خیرخواهی او، حکمت الهی و قدرت مطلق خداوند را مورد تردید قرار می دهد. انسان ها از قدیم الایام همواره با چنین سؤالاتی دست به گریبان بوده و پاسخ هایی برای آنها تدارک دیده اند. طبعاً این سؤالات، ذهن حکما را نیز به خود مشغول داشته و درصدد برآمدند تا ماهیت شر را در عالم تبیین کنند. ملاصدرا و پلانتینگا دو متفکر بزرگی هستند که گام در عرصه ی پیکار علمی نموده و با جد و جهد بلیغ خود، در صد رمزشناسی و رازگشایی از این معضل بزرگ فکری برآمده اند.

۱-۲- مسأله ی پژوهش

آفات و شرور از جمله مباحثی است که همواره ذهن بشر را به خود مشغول کرده است. اندیشوران الهی کوشیده اند به این معضل به گونه ای پاسخ دهند که هیچ خدشه ای به باورهای دینی وارد نشود. از طرفی مخالفان در کلام جدید تحت لوای فلسفه دین سعی دارند بر

باورهای دینی اشکال وارد کرده و وجود شرور در عالم را قرینه ای علیه وجود خداوند بدانند. جی. ال. مکی را می توان از جمله ی این افراد دانست که با بیان مسأله ی منطقی شر در این حوزه وارد شده اند. اما در حوزه اسلامی، ملاصدرا و در الهیات مسیحی جدید، آلوین پلانتینگا به شبهه های شر، پاسخ گفته اند. در این نوشتار سعی شده است تا ضمن مقایسه ی آرای دو تن از اندیشوران مسلمان و مسیحی، تفوق رأی ملاصدرا به آلوین پلانتینگا در این مسأله روشن شود.

۱-۳- پرسش های پژوهش

۱. نوع مواجهه ی ملاصدرا و پلانتینگا با مسأله ی شر چه تفاوتی دارد؟
۲. از دیدگاه ملاصدرا، اگر خداوند خیر مطلق، قادر مطلق و عالم مطلق است، چرا شر در جهان وجود دارد؟
۳. از نظر پلانتینگا، علت محال بودن خلق عالمی که در آن با وجود اختیار، همه ی انسان ها خیر اختیار کنند، چیست؟

۱-۴- فرضیه های پژوهش

۱. ملاصدرا در عصر خود به طور عمده با مشکل ثنویه مواجه بوده است. دیدگاه ثنویه، وحدانیت خداوند را بر هم می زد و دوگانگی و شرک را ترویج می کرد. وی با طرح اصول و مبانی فلسفی، شبهات مطرح در مسأله ی عنایت الهی را از سر راه برداشته و راه را برای اثبات نظام احسن هموار ساخت. پلانتینگا برای اینکه به شبهه ی «ناسازگاری منطقی» مکی پاسخ دهد، با همان روش منطقی نشان می دهد که گزاره-

های «خدا وجود دارد» و «شر وجود دارد» می توانند توأمان صادق باشند، وی با ادعای «توصیف جهان ممکن مورد نظر و نسبت میان اختیار انسان و قدرت مطلق خداوند» اثبات می کند که مسأله ی منطقی شر با وجود خدا تناقض ندارد .

۲. از نظر ملاصدرا چون شرور از سنخ اعدام هستند، بنابراین، منتسب به خالق نیستند، ثانیاً راه یافتن شرور به عالم طبیعت به دلیل نقص های ذاتی عالم طبیعت است، ثالثاً شرور علاوه بر جنبه شرّیت، دارای جنبه های خیر کثیری هستند که بر شرّیت آن غلبه دارد؛ بنابراین، شرور را باید در مقایسه با کلّ نظام عالم سنجید؛ لذا می توان نتیجه گرفت که این شرور هیچ گونه مغایرتی با وجود خدا و صفات خدا ندارند.

۳. پلانتینگا، علّت محال بودن چنین عالمی را گناه حتمی فرد مختار می داند، وی چون قائل به گناه ذاتی است، می گوید نمی شود هم مختار بود و هم گناه نکرد؛ لذا از نظر او خلق عالمی که همه مختار باشند و کسی گناه نکند، محال است.

۱-۵- اهمیت و هدف تحقیق

ما در نظام آفرینش با خیر و شر و لذت و ألم روبه رو هستیم. مواجهه با این امور، سؤالاتی را در ذهن انسان آفریده است و از آنجا که وجود خدا را با مبانی وحیانی و ادله ی برهانی پذیرفته ایم، و از طرفی ذات خدا را عین هستی کامل و هستی را مساوق با خیر، و خداوند را دارای صفات کمالیه ای همچون قادر مطلق، عالم مطلق و خیر محض می دانیم، بنابراین، جا دارد که در مورد چرایی وجود شر در عالم هستی، پرسش و تحقیق نموده و پیرامون آن بیندیشیم. البته ناکامی در دست یافتن به راه حلّی معقول و خردپسند، پیامدهای بزرگی به دنبال خواهد داشت؛ ثمره ی اعتقاد به این که جهان کنونی، بهترین جهان ممکن

نیست، چیزی جز بدبینی و ظهور فلسفه های بدبینانه، نظیر فلسفه ی شوپنهاور نیست. انکار عدل، حکمت و یا قدرت خداوند به تحوّل اساسی در ساختار الهیات سنتی و پیدایش خدانشناسی کاملاً جدیدی خواهد انجامید و نفی توحید نیز، دست کم منشأ ظهور ثنویت و دوئالیسم فلسفی و متافیزیکی خواهد شد. و سرانجام اگر دعاوی ملحدان در ناسازگاری منطقی یا فلسفی وجود خداوند، با تحقق شرور به مسند اثبات نشینند، حاصلی جز تن دادن به الحاد و ردّ معقولیت الهیات نخواهد شد؛ لذا نوشتار حاضر سعی دارد تا ابتدا با شناخت مفهومی خیر و شر و سپس با بررسی نظریه های اسلامی و مسیحی در خصوص این موضوع، پاسخی درخور، به پرسش های اعتقادی مطرح شده، بدهد.

۱-۶- روش تحقیق و محدودیتهای آن

این تحقیق بر اساس روش تحقیق کتابخانه ای و تجزیه و تحلیل دیدگاه های هر دو طرف، آن گونه که در کتب اصلی ایشان آمده است، انجام خواهد شد. نکته ی قابل توجه اینکه در خصوص کتب ملاصدرا و متکلمان اسلامی به علّت تسلّط بر منابع عربی برای نویسنده توان مراجعه به منابع دست اول وجود داشت؛ خصوصاً اسفار اربعه که از اصلی ترین منبع تحقیق می باشد و سعی شده است تمام این منبع دیده شود و البته کتب دیگر ملاصدرا نیز مورد مطالعه قرار گرفته است. اما منابع انگلیسی که پایه ی دیگر تحقیق را تشکیل می دهد که منابع پلانتینگا نیز بیشتر انگلیسی هستند، سعی شده است به منابع دست اول مراجعه شود؛ خوشبختانه آنچه که مورد نیاز تحقیق است به فارسی ترجمه شده و الحمدلله ترجمه های خوبی نیز شده است. در مورد نظر جی. ال. مکی مقاله ای در مجله ی کیان به چاپ رسیده

تحت عنوان «شر و قدرت مطلق»^۱ و همین مقاله در «کلام فلسفی» (مجموعه مقالات)^۲ نیز ترجمه شده است که در تحقیق بیشترین استفاده از این دو مقاله شده است و در خصوص اصول نظرات پلانتینگا نیز در جواب جی. ال. مکی کتاب «God, Freedom & Evil» می-باشد که آقای سعیدی مهر تحت عنوان «خدا، اختیار و شر»^۳ ترجمه کرده است؛ البته نظریه‌ی جهان‌های ممکن پلانتینگا در کتاب «کلام فلسفی» (مجموعه مقالات) نیز ترجمه و چاپ شده و جسته‌گریخته می‌توان از «عقل و اعتقاد دینی»^۴ و «عقلانیت باور دینی از دیدگاه پلانتینگا»^۵ نیز آگاه شد.

۷-۱- پیشینه موضوع

انسان، به عنوان عضوی از این عالم آفرینش، شروع به زیستن کرد و چون قدرت تفکر به او اختصاص داشت، همواره در زندگی با نیروی فکر، امور را درک کرده و می‌فهمید. در آغاز حیات، انسان به سه موضوع اندیشید:

۱- او خود را از مخلوقات دانسته و برای خویش علتی طلب کرده است .

۲- علت خود را در امری متعالی و غیر مادی دیده است .

۳- در جهان طبیعت، شروری از قبیل مرگ، فقر، درد، زلزله، سیل و مانند این‌ها، وجود دارند

^۱ . مکی، جی. ال، «شر و قدرت مطلق»، محمد رضا صالح نژاد (ترجمه)، مجله کیان، دوره چهارم، ۱۳۷۰، ش ۳ .

^۲ . پلانتینگا، آلوین و دیگران، کلام فلسفی (مجموعه مقالات)، احمد نراقی و ابراهیم سلطانی (مترجم)، چاپ دوم، تهران، مؤسسه فرهنگی صراط، ۱۳۸۴ .

^۳ . پلانتینگا، آلوین، فلسفه‌ی دین (خدا، اختیار و شر)، محمد سعیدی مهر (ترجمه)، چاپ اول، قم، مؤسسه فرهنگی طه، ۱۳۷۶ .

^۴ . پترسون، مایکل و دیگران، عقل و اعتقاد دینی، ابراهیم سلطانی و احمد نراقی (ترجمه)، چاپ اول، تهران، انتشارات طرح نو، ۱۳۷۶ .

^۵ . مبینی، محمد علی، عقلانیت باور دینی از دیدگاه پلانتینگا، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ۱۳۸۲ .

که باید با آن به ستیز بپردازد.

یکی از موضوعات اساسی که ذهن بشر را از همان آغاز، تا کنون به خود مشغول کرده و او را به تأمل و تفکر وادار نموده، مسأله‌ی وجود کژی‌ها، کاستی‌ها و شر است؛ پس می‌توان تاریخ بحث شرور را به بلندای تاریخ بشریت دانست. انسان همواره خود را با مصیبت‌ها، درد‌ها و شرور، روبه‌رو می‌دید؛ به همین دلیل، به بررسی ارتباط آن با خدا و خود پرداخت. او از خود پرسید: آیا این شرور می‌تواند از چنین آفریدگار با عظمتی صادر شده باشد؟ آیا خالق شرور همان خدای خیرها و نیکی‌هاست؟ اگر علت فاعلی شرور، اوست، پس چگونه کژی‌ها، در قضای الهی وارد شده‌اند و به چه عنوانی در آن جای گرفته‌اند؟ آیا شرور، دلیل بر نقض نظام آفرینش نیست؟ آیا شرور با عدل الهی سازگار است؟ و انواع پرسش‌هایی که ذهن هر انسان خلّاق و جستجوگر را به خود مشغول می‌کرد.

درباره‌ی مسأله‌ی شر در همه‌ی ادیان الهی، از قبیل دین یهود، مسیح و اسلام، بحث و گفت‌وگو شده است. قدیمی‌ترین کتاب دینی که از آن سخن به میان آورده است، کتاب «ریگ وداسامهیتا» در آیین هندو می‌باشد. قدمت آن به دوازده یا پانزده قرن قبل از میلاد مسیح بر می‌گردد. این کتاب، شر را توهمی بیش‌ندانسته و در صدد پاسخ به آن است.^۱

کتاب دیگر اوستا می‌باشد. قدمت آن تقریباً به دو قرن پیش از میلاد می‌رسد. این کتاب به جای پاسخ‌گویی به مسأله‌ی شر، در برابر آن تسلیم شده و شر را به خدای دیگری به نام «اهریمن» در مقابل خدای خیر خواه (یزدان) نسبت می‌دهد.^۲

مسأله‌ی شر در مسیحیت، اهمیت ویژه‌ای دارد؛ تا جایی که نقطه‌ی آغاز آن را به داستان حضرت آدم (ع) و شجره‌ی ممنوعه برگردانده و از آن به «شرّ بنیادی» یاد می‌کنند؛

^۱ . قدردان قراملکی، محمدحسن، خدا و مسأله‌ی شر، چاپ اول، قم، دفتر تبلیغات حوزه علمیه، ۱۳۷۶، ص ۱۳.

^۲ . همانجا .

یعنی شری که در بنیاد و سرشت تمامی اولاد حضرت آدم(ع) به صورت ارثی منتقل شده است. آن‌ها بر این باورند که حضرت عیسی (ع) با فدیة دادن جان خویش، این گناه اساسی را از طرف داران خود برداشته است.^۱

بنابراین، می‌توان از جهت فراگیر بودن این مسأله نسبت به تمام ادیان، فرقه‌ها و نحله‌های فلسفی شرق و غرب، به ضرورت و اهمیت بحث از خیر و شر اذعان کرد. در مغرب زمین، پروفیسور پلانتینگا مسأله‌ی شر را مهمترین نماینده‌ی الحاد طبیعی(عقلانی) می‌شمارد.^۲ مقصود از الحاد طبیعی، تلاش برای وجود نداشتن خدا و یا دست کم، غیر قابل استدلال و نامعقول بودن باور به وجود خداست. دیوید هیوم نیز جهان را حاوی شرهای فراوانی، از قبیل جسمی، روحی و روانی می‌داند. به گمان هیوم، انسان خوش بخت، غیر قابل تصوّر می‌باشد.^۳

۸-۱- معنای لغوی شر

معمولاً، اهل لغت دو واژه «خیر» و «شر» را به عنوان نقیض یا ضد همدیگر معنا می‌کنند؛ مانند: «الشّر، نقیض الخیر و رجلٌ شریر: هو الرجل ذو الشر. الشره ایضاً مصدر الشر»^۴ شر، نقیض خیر است و مرد شریر، یعنی کسی که از او شر (مصدق شر) صادر می‌شود. «شره» مصدر کلمه «شر» می‌باشد.

گاهی خیر را به نیکی و به کمال رسیدن هر چیز، و شر را به بدی و پلیدی معنا می‌کنند. جمع شر، «شورور» و اصل آن «أشر» است که همزه‌ی آن به علت کثرت استعمال افتاده

^۱ . قدردان قراملکی، خدا و مسأله‌ی شر، ص ۹.

^۲ . پلانتینگا، فلسفه دین (خدا، اختیار و شر)، ص ۳۳.

^۳ . همو، ص ۳۵ - ۳۷.

^۴ . جوهری، ابی نصر اسماعیل بن حماد، الصحاح، بیروت، دارالإحیاء التراث العربی، ۱۴۱۹ق، ج ۲، ص ۵۹۷.